

ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ISSN: 1308-9196 / e-ISSN:1308-7363

Yıl : 17 Sayı : 48 Aralık 2024

Yayın Geliş Tarihi: 4 Mayıs 2024 Yayına Kabul Tarihi: 15.12.2024

DOI Numarası: <https://doi.org/10.14520/adyusbd.1478283>

Makale Türü: Araştırma Makalesi/Research Article

Atıf/Citation: Aktaş, Z. (2024). Aristoteles'in *Politika*'sı Bağlamında Devletin Ödevleri. *Adiyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), 912-943.

ARİSTOTELES'İN *POLİTİKA*'Sİ BAĞLAMINDA DEVLETİN ÖDEVLERİ

Zeki AKTAŞ *

Öz

Bu çalışmada, Aristoteles'in Politika'sı bağlamında devlet ve ödev meselesi incelenmiştir. Aristoteles, insan yaşamının nihai amacının 'mutluluk' olduğunu iddia eder ve dolayısıyla devletin nihai amacını da adil ve mutlu bir yaşamı olanaklı kılmak olarak belirler. Nitekim Aristoteles'in gözünde devlet, bir bakıma insanın kendini gerçekleştirme zemini; bireyin salt maddi değil, manevi varoluşundan da sorumludur çünkü mesele sadece yaşamak değil, aynı zamanda 'iyi yaşamak'tır. Dolayısıyla Aristoteles'e göre devlet, hem bireyin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve ahlaki yetkinliğe erişebilmesi hem de toplumun iyiliğini ve mutluluğunu sağlayabilmek için birçok ödevle yüküldür. Söz gelimi Aristoteles'in 'devlet'i, günümüzde çoğu asli kamu hizmeti olarak kabul edilen, savunma, güvenlik, adalet, eğitim, sağlık, bayındırlık, tarım, ticaret ve ekonomi gibi birçok faaliyet alanından, bireyin ve kamunun nihai mutluluğu adına sorumludur.

Anahtar Kelimeler: Aristoteles, Politika, devlet, ödev, ahlak.

* Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, İslam Felsefesi Anabilim Dalı, zeki-13d@hotmail.com, Bitlis/TÜRKİYE.

DUTIES OF THE STATE IN THE CONTEXT OF ARISTOTLE'S *POLITICS*

Abstract

In this study, the issue of state and duty is examined in the context of Aristotle's Politics. Aristotle claims that the ultimate goal of human life is 'happiness' and therefore defines the ultimate goal of the state as enabling a just and happy life. Indeed, in Aristotle's eyes, the state is, in a sense, the ground for human self-realization; it is responsible for not only the material but also the spiritual existence of the individual because the main issue is not only living, but also 'living well'. According to Aristotle, the state is responsible for many duties, both to meet the needs of the individual and to achieve moral competence, and to ensure the well-being and happiness of society. In other words, Aristotle's 'state' is responsible for many areas, most of which are considered primary public services today, such as defense, security, justice, education, health, public works, agriculture, trade and economy, for the ultimate happiness of the individual and the public.

Keywords: Aristotle, Politics, state, duty, morality.

1. GİRİŞ

Devlet, hemen hemen her alanda (politika, hukuk, ekonomi vb.) kuşatıcı bir güç sahibidir ve bu durum onun doğası hakkındaki tartışmaların başlıca nedenidir. Nitekim “Devletin rolü veya işlevi nedir?”, “Devletin gerçek anlamda bir amacı veya ödevi var mı?”, “Devlet neye, ne kadar müdahale etmeli veya etmeli mi?” türünden sorular devlet felsefesi tartışmalarının merkezinde yer alır. Bu soruların cevapları, kuşkusuz devletten ne anlaşıldığına bağlı olarak değişmektedir. Kaldı ki filozoflar arasında ‘devletten anlaşılan şey’ hususunda mutlak bir uzlaşma yoktur; bu husustaki cevaplar, genel anlamda mutlak devletçiliği savunanlar ve devletin rolünü en aza indirmek isteyenler arasında dağılmıştır (Bkz. Güçlü, E. Uzun, Uzun & Yolsal, 2003, s. 373-374). Dolayısıyla devletin varlık nedenini ve rolünü tayin etme noktasında genel geçer cevaplardan çok, belli temellendirmelere dayanan çözüm girişimleri vardır.

İşte bu çalışmada Aristoteles'in (MÖ 384-322) *Politika'sı* (*Pol.*) söz konusu girişimlerden biri olarak ele alınmış; *Politika* özelinde devlet (kent-devleti) ve onun ödevleri incelenmiştir. Aristoteles, esasında devletin rolünü azaltma veya artırma meselesiyle ilgilenmez, onun gözünde devlet adil ve mutlu yaşamı olanaklı kılmak için vardır ve dolayısıyla insanın mutluluğu adına ne gerekiyorsa onu yapmak durumundadır. Devlet, bireyden sorumludur ve onun kendini gerçekleştirme, ideal bir varoluş ortaya koyabilmesi için birçok ödevle bağlıdır; güvenlik, adalet, eğitim, sağlık, ticaret, ekonomi vb. alanlarda kamusal hizmet üretmek durumundadır (Aristoteles, *Pol.* I-VIII. Kitap). Nitekim Aristoteles'in *Politika'da* ön gördüğü devlet, insanın kendini gerçekleştirme amacı doğrultusunda, tüm bu ödevleri sahiplenmesi gereken bir devlettir ve bu çalışma, söz konusu 'devlet'i ve onun ödevlerini göstermeyi deneyecektir.

2. DOĞAL BİR VAROLUŞ OLARAK DEVLET

Aristoteles'in *Politika'sı* devletin 'iyi'yi amaçlayan bir topluluk olduğunu ifade eden şu sözlerle başlar:

Gözlemlerimiz bize her devletin iyi bir amaçla kurulan bir insan topluluğu olduğunu gösterir. İyi dememin nedeni, tüm insanların eylemlerinde iyi denilen şeyi yapmaya çalışmalarıdır. Mademki tüm topluluklar o ya da bu şekilde iyi denilen şeye ulaşmaya çalışıyorlar o hâlde toplulukların en üstünü ve hepsini kapsayanı olan devletin de en iyiyi amaçlaması gerekir (Aristoteles, *Pol.* 1252a).

Politika'nın ilk sözleri, en baştan "birey ve devlet için aynı olması gereken bir erdem standartına" (Lang, 1886, s. 66) işaret eder; insan 'iyi'yi amaçlayan bir varlık ise devlet de 'en iyi'yi amaçlaması gereken bir topluluktur. İnsanın nihai amacı olan 'iyi' ile devletin nihai amacı olan 'iyi' aynı şeydir; ikincisi, birincisinin siyasallaşmış hâlidir.

Aristoteles'in *Politika'sında* 'en yüksek iyi'nin veya 'en iyi yaşam'ın ne olduğu doğrudan açıklanmaz ancak bunu, filozofun başka bir eseri olan *Nikomakhos'a*

Etik'ten (*Nik. Eti.*) çıkarmak mümkündür. Nitekim Aristoteles'e göre insan ve devlet için aynı şey olan 'iyi'nin devlette gerçekleşmesi daha güzeldir çünkü bir şeyi, tek bir kişi için elde etmektense tüm toplum için elde etmek daha evladır. İşte insan için de devlet için de nihai amaç olan bu 'iyi', ruhun erdeme uygun etkinliği olan ve hemen hemen herkesin adı üzerinde anlaştığı 'mutluluk'tur (Aristoteles, *Nik. Eti.* 1094b-1095a, 1099b). Öyleyse devlet, ruhun erdeme uygun etkinliğini var edebileceği, yani insanın kendini gerçekleştirebileceği bir topluluktur. Bununla birlikte ortada birçok topluluk (aile, kabile, köy vb.) vardır ve yine bunlar da kendilerine göre bir 'iyi'yi gerçekleştirir. "Peki, bu durumda devleti bir topluluk olarak önemli kılan veya diğer topluluklardan ayıran nedir?"

Aristoteles söz konusu sorunun cevabını, devletin gelişimini inceleyen sistematik bir tahlille verir: O, öncelikle üreme güdüsüne atıfta bulunur; erkek ve dişinin üremek için bir araya gelmesi gerekir çünkü biri olmadan diğeri kendi başına etkin değildir. Dolayısıyla doğal yasalar uyarınca kurulan ve varlığını sürdüren ilk topluluk, temelde kadınlarla erkeklerin bir araya gelmesiyle oluşan ailedir. Ailenin ardından gelen ikinci topluluk köydür; köy ilk birliğin zamanla genişlemesiyle, yani çok sayıda ev ve ailenin birleşmesiyle ortaya çıkar. Üçüncü ve son topluluk ise birçok köyün bir araya gelmesiyle oluşan devlettir (Aristoteles, *PoI.* 1252ab). Bu sonuncusu sıradan bir topluluk değildir çünkü ilk iki topluluk (aile ve köy), kendilerine göre bir 'iyi'ye sahip olsalar bile, eksik topluluklardır ve bunların amaçladıkları 'iyi', mümkün olan 'iyi'nin sadece küçük bir parçasıdır. Buna karşın insan için mümkün 'iyi' sadece yaşamak değil, aynı zamanda 'iyi yaşamak'tır ve bu ikinciyi, ilk iki topluluk ona veremez. İnsanın nihai amacı olan 'en yüksek iyi' sadece siyasal bir toplulukta, yani devlette gerçekleşebilir (Arslan, 2014, s. 278). Son tahlilde bir kentin veya devletin bileşik birliğinin en temelinde insanların kendiliğinden veya doğal olarak bir arada yaşama arzusu vardır ve bu, sadece yaşama arzusu değil, aynı zamanda iyi yaşama arzusudur (Swanson & Corbin, 2009, s. 16).

Aristoteles'in başlangıç noktası, salt yaşama içgüdüsünün, devlet ise 'iyi yaşam'ın altını çizer (İşsevenler, 2021, s. 43). Dolayısıyla devlet, sadece bir topluluk değil, aynı zamanda 'en yüksek iyi'ye yönelmiş bir topluluktur; sosyal evrim bakımından en alt düzeyde olan aileden, değerler ve amaçlar bakımından en üst düzeydeki siyasal birliğe ilerlemiş doğal bir gelişmedir (Aristoteles, *Pol.* 1252b; Ebenstein, 2009, s. 38, 39). Diğer taraftan bu birlik artık başka toplumsal birliklerden farklıdır ve onlardan önce gelir, yani devlet doğal ve bireyden farklı bir şeydir, bir bütündür ve parçalarından önce görünür. Bu nedenledir ki devlete katılma yeteneği olmayan canlılar (hayvanlar) veya bu bütünün parçası olmadan kendi kendine yeten varlıklar (tanrılar) devletin bir parçası değildir (Aristoteles, *Pol.* 1253a). Başka bir deyişle devlet, doğası gereği var olur ve insan da yine doğası gereği devlet içinde yaşamayı ister. Devlet, yapısı gereği bireyden ve hane halklarından önce gelir; birey, bütünün parçası olup devletle zorunlu olarak ilişkilidir, dolayısıyla devlet olmaksızın eksik bir varlıktır. Nitekim devlet ve onun insanda geliştirdiği erdem olmasa insan hayvanların en kötüsüdür çünkü insan, devlet olmaksızın iyilik ve kötülük yapma kapasitesi olan bir demetten ibarettir. Öyleyse devlet tam ve gerçek insan varoluşunun, yani kelimenin tam anlamıyla varoluşun bir koşuludur (Newman, 1887, s. 31-32). Bununla birlikte Aristoteles'in devlet vurgusu, bireyin devlete feda edilebileceği anlamına gelmez (Guthrie, 1981, s. 333). Bu sadece, insanların tam anlamıyla gerçekleşmiş insanlar olabilmeleri için devlete ihtiyaçları olduğunu gösterir çünkü Aristoteles'e göre devletin herhangi bir varoluş gerekçesine ihtiyacı yoktur ancak insanlar 'kendilerine özgü iyi'yi gerçekleştirebilmek için onun işlevlerine muhtaçtır (Shields, 2022, s. 506-507).

Görülüyor ki Aristoteles'in devlet soruşturması, öncelikle onun varoluşunu ve insan için anlamını açıklamaya yönelmiştir. Öte taraftan bunu, bir devleti devlet yapan maddi unsurların tahlili meselesi izler ve Aristoteles'in gündeminde ilk olarak vatandaşlık konusu vardır.

Aristoteles'e göre vatandaşlar devletin başlıca unsurudur; devlet vatandaşların toplamıdır. Bununla birlikte "Kime vatandaş denir?" veya "Bir insanın vatandaş olması için gerekli şey nedir?" sorularının cevabı mutlak değildir. Söz gelimi bir insan demokratik bir yönetimde vatandaşken oligarşik bir yönetimde vatandaş kabul edilmeyebilir. Buna karşın Aristoteles öncelikle 'mahkemelere katılan, dava açma ve dava edilme olasılığı olan kişilere vatandaş' denebileceğini öne sürer. Benzer şekilde siyasi olsun veya olmasın devlet görevlerine gelebilme hakkı olanlar da vatandaş kabul edilir. Dolayısıyla vatandaş; yargılamaya, yaşamaya ve devlet yönetimine katılmaya hakkı olan kişidir (Aristoteles, *Pol.* 1274b-1275ab, 1277b-1278ab). Aristoteles'in vatandaşlık atamasındaki temel ölçüt, en genel anlamıyla yönetimine katılabilmek; adaletten siyasete devlet yönetimiyle ilgili işlerde aktif olarak görev alabilmektir. Böylece bu tanım, aynı zamanda bir şeyin özünü o şeyin işleviyle belirleyen bir yaklaşıma sahip olarak vatandaşlığın sadece kalıtsal bir doğum hakkı olduğu yönündeki yaygın kabulün yerini alır; vatandaş, vatandaşlık işini yapmaya haiz olan kişidir (Frede, 2005, s. 170).

Bir devlet için gereken ilk şey, insan varlığı, yani vatandaşlardır. Bununla birlikte vatandaşların sayısı ve niteliği göz ardı edilemeyecek bir husustur. İnsanlar çoğunlukla bir kentin mutlu olabilmesi için büyük olması gerektiğini iddia ederler ancak hakikat böyle değildir çünkü büyüklük ve kalabalık aynı şey değildir; esas olan, bir kentin gücüne ve etkinliğe bakmaktır. Söz gelimi savaş meydanında çok sayıda çapulcuya sahip olmak büyüklük değildir. Her şeyden önce kalabalık bir nüfus iyi yasalarla yönetmeyi zorlaştırır; iyi yaşamak iyi bir düzen altında olmak demektir ve nüfusun fazlalığı iyi bir düzene engeldir, dolayısıyla nüfusu sınırlandırılmış bir devlet en iyisidir. Bu husustaki ölçüt, esasında oldukça basittir; bir şey yapılması gerekeni yapmak için olması gerekenden büyük veya küçük olmamalıdır. Öyleyse bir devletin büyüklüğü kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve unsurları denetim dışında kalmayacak

kadar olmalıdır. Diğer taraftan bu yaklaşım, devletin başka bir unsuru olan toprak parçası için de geçerlidir. Devletin varlığa geldiği ülke, vatandaşların ihtiyaçlarını zorlanmadan karşılayabilecekleri genişlikte olmalıdır. Mümkünse ekime elverişli, iklimi ılıman, askeri açıdan avantajlı, kara ve deniz ulaşımına uygun bir konum en iyisi olur (Aristoteles, *Pol.* 1326ab-1327ab).

Nüfus ve toprak parçası bir devlet için olmazsa olmazdır. Nasıl ki bir dokumacı veya gemiciye işi için malzeme gerekliyse yasa yapıcının elinde de yeterli malzeme olmalıdır çünkü bir işin güzel bir şekilde yapılma olasılığı ancak bu şekilde artar (Aristoteles, *Pol.* 1325b). Diğer taraftan nüfus ve toprak parçası devlet olmak için kendi başlarına yeterli unsurlar değildir, bunların varlığı kadar niteliği de önemlidir. Sıradan bir kalabalık, devlet değildir; sadece bir topluluktur ve yine sıradan bir toprak parçası da belli nitelikler olmadan 'ülke' değildir.

Aristoteles'e göre bir devlet, öylesine bir araya gelmiş insanlar topluluğu değildir. Devlet, öncelikle kendi kendine yetmeyi amaçlayan bir topluluktur ve onun kendine yetebilmesi için yiyecek temini, zanaatlar, silahlar, servet birikimi, din hizmetleri ve karar alma organları bakımından organize olması gerekir. Buna göre bir devlet, yiyecek temini için çiftçilere; tekniğe dayalı üretim için zanaatkârlara; iç ve dış saldırılardan korunmak için askerlere; başta savaş olmak üzere, birçok işi finanse etmek için zenginlere (mali güce); vatandaşların dini ihtiyaçları için rahiplere; faydalı siyaseti izleyip, haklı ve haksızı ayırt etmek için ise (meclise ve) yargıçlara sahip olmalıdır (Aristoteles, *Pol.* 1328b).

Kendi kendine yeten bir topluluk olarak devletin temel organizasyon alanları ve bu organizasyonların hangi gruplar tarafından gerçekleştirileceği artık bellidir. Bununla birlikte Aristoteles'in 'devlet'inde herkes her faaliyete katılamaz çünkü bu durum vatandaşlıkla ilgilidir ve onun vatandaşlık tanımı, devletin tüm insan varlığını içermez:

[S]ırada vatandaşların tüm işleri belirli oranda yapmaları mı gerektiği yoksa herkesin kendi yeteneğine göre çiftçi, zanaatkâr, yargıç gibi farklı meslekleri mi yürütmesinin doğru olacağını incelemek var. İkinci söylediğimiz olanaksız bir şey değildir. Belki de bazı işler belirli insanlara verilirken bazı işler herkes tarafından yürütülebilir ... her şey eşit olarak paylaşılabilceği gibi bazı şeyler belirli insanlar tarafından da paylaşılabilir (Aristoteles, *Pol.* 1328b).

Kimin hangi görevi yapabileceğini belirleyen şey, vatandaş olup olmamakla ilgilidir. Nitekim çiftçiler, zanaatkârlar, tüccarlar vb. vatandaş değildir çünkü erdemini geliştirilmesi ve siyasal görevlerin yerine getirilmesi için boş zamana ihtiyaç vardır ancak bu gruplar gereken boş zamana sahip değildir. Bu durumda geriye vatandaş olarak savaşçılar (askerler), rahipler (din adamları) ve kamu işleri üzerinde karar verenler (yargıçlar vb.) kalır (Arslan, 2014, s. 319-320). Bir devlette “çiftçiler, zanaatkârlar ve işçiler olmalıdır, ancak devletin parçaları dediğimiz şey askerlikle ya da karar almayla ilgili işlerdir” (Aristoteles, *Pol.* 1329a). Dolayısıyla ilk grupta yer alanlar, sadece adlarının işaret ettikleri işleri yapabilirlerken ikinci gruptakiler ise devletin asli parçaları olarak tüm kamu işlerinde görev alabilmektedir.

Tüm bunlarla birlikte Aristoteles'in devlet betimlemesinde öne çıkan başka bir husus da mülkiyet meselesidir. Aristoteles meseleyi, 'ortak mülkiyet' eleştirisi çerçevesinde ele alır, onun gündeminde daha çok ortaklığın doğurabileceği sakıncalar vardır. Nitekim Aristoteles, devleti bir ortaklık biçimi olarak görse bile, devlette paylaşılan ortaklığın ne olduğu, nasıl veya ne kadar olması gerektiği noktasında temkinlidir:

Bir devletin vatandaşları ya her şeyi paylaşırlar, ya hiçbir şeyi paylaşmazlar ya da bazı şeyleri paylaşır bazı şeyleri paylaşmazlar. Hiçbir şeyin paylaşılması diye bir şey söz konusu değildir, çünkü en azından o ülkede birlikte yaşıyorlardır. Bu durumda şunu sormak gerekir: Bir devletin en iyi biçimde yönetilmesi için o devletteki vatandaşların her şeyi paylaşmaları mı yoksa bazı şeyleri paylaşmaları mı yerinde olacaktır? (Aristoteles, *Pol.* 1260b-1261a).

Diğer taraftan şurası kesin ki Aristoteles, mutlak bir ortak mülkiyet anlayışına karşıdır. Onun gözünde ortak mülkiyet birlik anlamına gelir ancak bir devlette esas olan çokluktur çünkü devlet sadece insanlardan meydana gelmez, aynı zamanda farklı insanlardan meydana gelir; tek tip insanlardan devlet ortaya çıkmaz, elimizde devleti tek tipleştirme olanağı olsa bile bu, onu felakete sürüklemekten öte geçmez (Aristoteles, *Pol.* 1261a). Başka bir deyişle devlet farklılıkların birliğidir, dolayısıyla devlete için olan farklılıkları ortadan kaldırmak en sonunda onun çözülmesine neden olur (Çağıl, 2022, s. 64). Aristoteles ortak mülkiyeti insan pratiğine de aykırı bulur; bir malın sahibi arttıkça ona duyulan ilginin azalacağını düşünür çünkü ona göre insanlar, ortak olan şeylerden çok kendilerine ait olan şeylere dikkat ederler, ortak olan şeyleri ise kendi yaşamlarını etkiledikleri sürece önemserler. Yine insan pratiği göstermektedir ki ‘birlikte yaşamak ve bir şeye birlikte sahip olmak en güzel zamanlarda bile zordur’. Söz gelimi birlikte yapılan basit bir yolculuk esnasında bile çoğu zaman sorunlar ortaya çıkabilmekte, böylesi çok önemli olmayan bir ortaklık bile dostlukları bozabilmektedir. İşte tüm bunlardan dolayı mülkiyet, ortak olmamalıdır; yasalar iyiyse ortaklığın ve özel mülkiyetin iyi yanlarını içeren mevcut sistem yeterlidir veya temelde yine özel mülkiyet olması şartıyla bir yere kadar ortak olabilir (Aristoteles, *Pol.* 1262ab-1263a). Nitekim Aristoteles’in mülkiyet yaklaşımı, son tahlilde Platon’un (MÖ 427-347) ortak mülkiyet tezinin reddi ile paylaşımdan doğan bazı toplumsal avantajları güvence altına alma girişimi arasındaki bir tür uzlaşma gibidir (Waldron, 2005, s. 155).

Aristoteles, esasında mülkiyetin asıl karakterini teşkil eden ekonomik işlevi üzerinde durmaz ancak onun yaklaşımı felsefesi ile tutarlıdır çünkü o, yaşamın sürdürülmesi ve iyi bir yaşam için gerekli olanın dışında zenginlik yığmaya en baştan karşıdır; mülkiyet, en nihayetinde iyi etkinlik için bir fırsat aracıdır (Ross, 2020, s. 381-382). Dahası Aristoteles’e göre herhangi bir doğal ihtiyacı karşılama amacı dışındaki ticaret veya paradan para kazanma amacı taşıyan faizcilik gibi

ekonomik faaliyetlerin hiçbirisi makbul değildir çünkü para bir takas aracıdır ve doğal bir ihtiyacın karşılığı olarak kullanılmalıdır; makbul olan, 'doğal'a uygun şekilde eve giren servettir (Aristoteles, *Pol.* 1257ab-1258a). Aristoteles'in eleştirileri, sınıfsal veya ideolojik bir noktadan değil, en iyi yaşam formuna erişebilme endişesinden doğar. İnsan için esas olan, iyi bir yaşama erişmektir, dolayısıyla araç olması gereken para amaç hâline getirilmemeli; hep daha fazlasını kazanma yönündeki bir ticari hayata ilgi gösterilmemelidir. Sınırsız biriktirmeye yönelmiş bir ticari hayat; insanları, daha fazla kazanmaya yönelik yanlış bir amaca sevk ederek hem bireysel hem de toplumsal bağlamda ahlaki yozlaşmaya sebep olur (Parlar, 2021, s. 1605-1606). Böylece filozof bizi, yine başlangıç noktasına, yani devletin asıl varoluş amacına götürür: Devlet, sadece karşılıklı korunma veya zenginlik takası organize eden kurum değildir; vatandaşların erdemini kendisine dert edinmesi gereken kurumdur. Bir devlette, elbette söz konusu organizasyonlar olmalıdır ancak onun esas amacı, vatandaşların iyi yaşamalarını; mutlu ve asil bir yaşam sürmelerini sağlamaktır (Aristoteles, *Pol.* 1280ab-1281a). Kısacası devlet salt belli ihtiyaçları karşılamak üzere var olmuş bir topluluk değildir, onun aynı zamanda ahlaki bir misyonu vardır ve insan yetkin bir ahlaki doğaya onun doğru formu içinde erişebilmektedir. "Peki, devletin doğru formu nedir?"

3. YÖNETİM BİÇİMLERİ VE DEVLETİN DOĞRU FORMU

Aristoteles, devleti olduğu gibi açıklama çabası içindedir, kurgusal bir en iyi devlet modeli arayışında değildir; mevcut yönetim pratikleri ve bu husustaki tarihsel deneyimler onun dikkatindedir (Huxley, 1985, s. 141, 146). Mutlak bir ideal devlet portresi çizmeye uğraşmaz, mevcut yönetim biçimlerinin analizi üzerinden devletin mümkün doğru formunu arar.

Mevcut siyasal gerçeklik ortada birçok yönetim biçimi olduğunu göstermektedir, dolayısıyla esas alınacak yönetim biçimini belirlemek için öncelikle bunları

tanımak gerekmektedir. Bir devletin siyasal rejimi (anayasası) en üst düzeydeki yönetme yetkisinin örgütlenmesidir. Burada işleri yöneten vatandaşlar olup, siyasal rejim de yapılan tüm işlerin toplamı anlamına gelir. Söz gelimi demokrasilerde işleri yöneten, yani en üstün olan halk iken oligarşilerde ise belli bir azınlıktır. Nitekim siyasal rejimlerin çeşitliliği de bu noktadan, yani vatandaş toplumunun yapısından kaynaklanır. Bununla birlikte farklı siyasal rejimler arasında değerlendirme yapmak ve uygun rejim veya rejimlerin hangisi olduğunu belirlemek mümkündür. Aristoteles bu hususta oldukça açık bir ilke önerir; ortak iyilik (ortak çıkar, ortak fayda, kamu yararı). O hâlde bir siyasal rejim vatandaşların ortak iyiliğini gözetiyorsa adalete uygun olarak doğru bir yönetim biçimidir; aksine salt yönetenlerin çıkarını gözetiyorsa adaletten sapmış, yani yanlış bir yönetim örneğidir. Daha açık bir deyişle bir devlette işleri yönetenler vatandaşlar topluluğudur ve bu yönetici topluluk bir kişiden, bir azınlıktan veya bir çoğunluktan oluşabilir; bunlardan her birinin (tek kişi, azınlık, çoğunluk) yönetimi, eğer ortak faydayı amaçlıyorsa onların rejimleri doğrudur, sadece belli bir kişi veya grubun çıkarını düşünüyorsa yanlıştır (Aristoteles, *Pol.* 1278b-1279a). Nihayetinde Aristoteles'in gözünde bir devletin doğru formunu belirleyen şey, o devleti yönetenlerin sayısı değil, onların amacıdır ve doğru amaç, ilke olarak her zaman toplumun mümkün menfaatini gözetmektir.

Kamu yararı, Aristoteles'in siyaset teorisinin başlıca düzenleyici kavramıdır: Siyasal toplum, iyi yaşam uğruna bir araya gelen ve beraber çalışan insanlardan oluşan bir birliktir. Onun doğasına içkin olan 'iyi' ise yöneticiler tarafından gerçekleştirilmeye çalışılması gereken ve herkes için iyi yaşam anlamına gelen 'ortak iyi'dir (Morrison, 2013, s. 176). Nihayet bu ölçüt esas alındığında Aristoteles'e göre temelde (a) krallık, (b) aristokrasi ve (c) anayasa (*politeia*)¹

¹ 'Anayasa' kavramı burada doğru yönetim biçimlerinden üçüncüsünü ifade etmek üzere, bir bakıma özelleştirilerek, siyasal yönetim (anayasal yönetim) anlamında kullanılmıştır (Bkz. Aristoteles, *Politika*, çev. M. Tunçay, III.7, IV.2).

olmak üzere üçü doğru; sırasıyla bu rejimlerin sapmış hâlleri olan (d) *tiranlık*, (e) *oligarşi* ve (f) *demokrasi* olmak üzere üçü yanlış (Aristoteles, *Pol.* 1279ab), altı siyasal rejim türü vardır:

(a) *Krallık*: Tek kişinin iktidarı olan krallık doğru ve sapmamış bir yönetim biçimi olarak en iyi yönetimlerden biridir, hatta filozofun *Nikomakhos'a Eti'*teki sınıflaması göz önüne alınırsa en iyi yönetim biçimidir. Bu yönetime karakterini veren unsur 'iyi'lerin 'en iyi'si olarak kraldır; bir kral, üstün erdemlere sahip bir yöneticidir. Gerçek bir kral, tüm iyilikler bakımından diğer insanlardan üstündür; kendisinin değil, yönettiği insanların çıkarlarını esas alır ve daima halkının ihtiyaçlarıyla ilgilenir. Nitekim iyi bir kral, bir çoban gibidir, sürüsünün iyiliğini düşünen çoban gibi halkının iyiliğini düşünür (Aristoteles, *Pol.* 1279a, 1281a, 1284a; *Nik. Eti.* 1160ab-1161a).

(b) *Aristokrasi*: Bir azınlık yönetimi olan aristokrasi, ilk bakışta soyluların iktidarındır ancak yöneticilik sıfatını haklı kılmak için soya dayanmak yeterli değildir. İktidar için belirleyici olan, tıpkı krallıklarda olduğu gibi, 'en iyi'lerden olmaktır çünkü temel ilkesi erdem olan aristokrasi 'en iyi'lerin yönetimidir. Dahası söz konusu en 'iyi'ler, erdem bakımından mutlak en 'iyi'lerdir; burada 'iyi', iyi vatandaş veya iyi insan gibi kendi benzerlerine göre iyi olmak değil, iyi vatandaş veya iyi insanı aynı anda içeren 'üstün iyi' anlamına gelir. 'Üstün iyi' aristokrasinin ayırıcı unsurudur, dolayısıyla aristokrasi, siyasal görevler için gerekli olan yetenek ve erdemin var olduğu yerde vücuda gelir; aristokraside yöneticilik ve ayrıcalıklar, söz gelimi zenginliğe göre değil, yetenek ve erdeme göre kazanılır (Aristoteles, *Pol.* 1279a, 1281a, 1283b, 1288a, 1293b-1294a).

(c) *Anayasa (Politeia, Siyasal Yönetim, Anayasal Yönetim)*: Anayasal yönetim, genel anlamda tüm vatandaşların 'ortak fayda' etrafında örgütlendikleri sistemi; daha teknik çerçevede ise oligarşi ve demokrasinin bir karışımını ifade eder. Bu karışımda demokrasiye yakın olan taraf anayasal yönetime, oligarşiye yakın olan

da aristokrasiye gönderme içerir. Anayasal yönetim, yapısı gereği hem zenginleri ve zenginliği hem de fakirleri ve özgürlüğü korumak amacıyla oligarşiden ve demokrasiden belli parçaları alıp, birleştirmek suretiyle var olur: Bu parçalardan ilki yasama unsurudur. Söz gelimi oligarşilerde yargıya katılmayan zenginler para cezası öderken göreve gelen daha az zenginler maaş almazlar, buna karşın demokrasilerde zenginler para cezası ödemezken daha fakir olanlar göreve seçildiklerinde maaş alırlar. İşte anayasal yönetimde bu iki usul, uygun şekilde birleşir ve ideal bir yönetim standardı olur. İkinci unsur; kurallarda bir ara yol bulmaktır. Söz gelimi oligarşilerde meclise katılmak için mülkiyet koşulu varken demokrasilerde bu koşul ya hiç yoktur ya da çok cüzidir. Buna karşın anayasal yönetim bu uygulamalar için bir orta yolu mümkün kılar. Üçüncü unsur ise ortak bir kural dizgesi oluşturmaktır. Söz gelimi yönetici seçiminde kuraya başvurmak ve mülkiyet koşulu aramamak demokratik, seçim ve mülkiyet koşulu aramak ise oligarşik bir yöntemdir. Bununla birlikte mülkiyet koşulu aramamak ancak seçim koşulunu korumak, bu iki yönetimin anayasal yönetimde birleşen ortak noktası olmaya uygundur. Nihayetinde bu birleşimler sonucunda ortaya çıkan yönetim, oligarşi ve demokrasinin niteliklerini istenen anlamda temsil ediyorsa bu, teknik olarak başarılı bir anayasal yönetimdir (Aristoteles, *Pol.* 1279a, 1293b-1294ab).

(d) *Tiranlık*: Krallık yönetiminin bozulmuş hâli olan tiranlık, tıpkı krallıkta olduğu gibi, tek kişinin yönetimidir. Bununla birlikte tiranlık keyfi bir yönetim biçimidir; ortak çıkarı değil, sadece tiranın çıkarını önceler. Krallık gibi üstün yetenekler isteyen iyi bir yönetimden sapmış olan ve tek kişinin çıkarını esas alan tiranlık, bu niteliğinden dolayı en kötü yönetim biçimidir. Başka bir deyişle Aristoteles'in, tiranlığı en kötü yönetim biçimi olarak görmesinin nedeni, krallar ile tiranların aynı yetkiyi farklı amaçlar için kullanmasıdır. Söz gelimi krallar halkın ve haksızlığa uğrayanın, tiranlar kendi isteklerinin tarafındadır; krallar ödevlerinin, tiranlar kendi çıkarlarının peşindedir; krallar ün, tiranlar servet yığar; krallar halkına, tiranlar korumalarına dayanır. Dahası tiranlar, halkın ne özgürce

düşünmesini ne birbirine güvenmesini ne de eylem kudretine sahip olmasını isterler; akıllı, güven dolu ve güçlü bir halk onlar için tehdit sayılır. Tiranlık, tüm nedenlerden dolayı kötü bir yönetimdir ve hiçbir özgür insan, ona isteyerek katlanmaz (Aristoteles, *Pol.* 1279b, 1289ab, 1295a, 1310b-1311a, 1314a).

(e) *Oligarşi*: Aristokrasinin bozulmuş hâli olan oligarşi, en kötü ikinci yönetim biçimidir; bir azınlık yönetimi olması bakımından aristokrasiye benzer ancak oligarşinin referansı zenginliktir, yani 'en iyi'lerin değil, en zenginlerin yönetimidir. Söz gelimi iktidar, azınlık ama fakir bir grubun elindeyse, eş deyişle zenginler iktidarda değilse, burada oligarşiden söz edilemez; oligarşi zengin bir azınlığın yönetimidir. Bununla birlikte mesele şu ki fakir sayısı fazla zengin sayısı azdır; hâliyle fakirler çoğunluk, zenginler azınlıktır. Oligarşi, bir bakıma mülkiyet temelli örgütlenme demektir; bu yönetimde herkes mülkiyetine oranla devlete katılır, dolayısıyla oligarşi zenginlerin çıkarına göre örgütlenen ve kamu çıkarına ilgisiz bir yönetim biçimidir (Aristoteles, *Pol.* 1279b, 1280a, 1290ab).

(f) *Demokrasi*: Demokrasi, sapmış yönetim biçimleri arasında en az kötü olanı, yani olması gerekenden en az ayrı düşenidir; anayasal yönetimden sapmış olup, fakir çoğunluğun yönetimidir. Bununla birlikte demokrasideki çoğunluk vurgusu rastlantısaldır, yani bu yönetim biçiminin asıl unsuru olan fakirler vakıa olarak çoktur; yönetim biçimini tayin eden çokluk değil, mülkiyet miktarıdır. Daha açık bir deyişle Aristoteles'e göre iktidar zenginlerden oluşuyorsa buna oligarşi, malı mülkü olmayanlardan oluşuyorsa buna da demokrasi denir. Demokrasi eşitlik, özgürlük, soy veya vatandaşlık bağı gibi unsurları referans almasına göre farklı modeller içerir ancak, egemenliği bizzat halkın kendisiyle tarif eden, halkın her türden kuralın üstünde olduğunu savunan ve daha çok demagoglar eliyle yönlendirilen türü dışında, hemen hemen her biçiminde yasaların üstünlüğü esastır (Aristoteles, *Pol.* 1279b, 1280a, 1291b, 1292ab-1293a).

Aristoteles bize; üçü iyi, üçü ise bu iyi yönetimlerden sapmış olan altı yönetim biçimi sunar. İyi yönetimlerden sapmış olan tiranlık, oligarşi ve demokrasinin yönetim alternatifi olmadığı açıktır. Bununla birlikte iyi yönetim biçimleri arasında ise reel koşullar göz önüne alındığında tüm polislerde kurulabilecek ‘en iyi yönetim’ anayasal yönetimdir çünkü gerçek krallık, üstün yeteneklere sahip tek bir kişiyi, gerçek aristokrasi de mutlak erdem sahibi vatandaşlar gerektirmektedir, dolayısıyla bu yönetimlerin her yerde kurulabilmesi mümkün değildir (Ağaoğulları, 2013, s. 370). Başka bir deyişle Aristoteles’e göre, her ne kadar daha iyi yönetim biçimleri var olsa da, yapılması gereken mümkün olan ‘iyi’ye yönelmektir ve mevcut koşullar altında ‘mümkün iyi’ anayasal yönetimdir.

Aristoteles’in çözümü, esasında *Nikomakhos’a Etik*’te ortaya koyduğu ‘orta yol’ ilkesinden geçer. Anayasal yönetim çoğunluğa dayanan yönetimdir; çoğunluk ortalama erdem anlayışına sahip, ortalama servetleri ve eğitimleri olan, mutlak bir anayasa arayışında olmayıp, olabildiğince fazla insanı mutlu edebilecek ve olabildiğince fazla kentte uygulanabilir olan bir anayasa ister. Bununla birlikte bir kentin anayasası, o kentin yaşam şeklidir; kentlerde ise zengin, fakir ve orta hâlli olmak üzere üç sınıf insan yaşar. Eğer ki orta karar olanın en iyi olduğu görüşü doğruysa zenginlik söz konusu olduğunda da orta karar olanın en iyi olduğu bellidir. Kaldı ki iki yöndeki (zenginlik ve fakirlik) aşırılığın birçok olumsuz sonucu vardır, söz gelimi bazıları (zenginler) yetinmediği bazıları (fakirler) ise düzene uymadıkları için suç işler; yine ilk gruptakiler yönetim işlerinde isteksizken ikinciler ise yönetmeyi bilmezler ancak orta hâlli insanlar yöneticilik için ne aşırı çaba harcarlar ne de isteksizdirler. Orta hâlli insanlar çok değişiklik istemezler, kıskançlık yapıp başkalarının malına göz dikmezler; sakin bir yaşama sahiptirler, başkalarını kıskanmadıkları gibi başkalarının kıskançlığına da maruz kalmazlar. O hâlde orta sınıfın çoğunlukta olduğu bir anayasal yönetim ‘en iyi yönetim’dir; onların sayısının zenginler ve fakirlerin toplamından daha fazla olması, en azından bunların birinden fazla olması, aşırı uçlar arasında bir

dengeleyici olur ve iyi yönetim olasılığını artırır. Orta sınıf güçlendikçe bir devletin çözülme olasılığı azalır (Aristoteles, *Nik. Eti.* 1106ab-1109b; *Pol.* 1295ab-1296a). Ortak çıkarı gözeten bir yurttaş kitlesine, yani orta sınıfa dayanan anayasal yönetim, ayrıştırıcı siyasal çıkarları tetiklemediği için sınıflar arasındaki ılımlılık ve adaletin garantisi; zenginler ve fakirlerin taleplerinin uzlaşma zemini (Lintott, 2018, s. 45-46; Rosler, 2005, s. 193).

Anayasal yönetim 'elde edilebilecek' en iyi polistir; medeni ve sağlıklı bir dizi siyasal ilişkiyi bünyesinde barındırarak hem özel hem de kamusal alanda erdemli bir hayatın inşasına olanak tanır (Balot, 2015, s. 113-114). Nitekim Aristoteles insan psikolojisinin kaçınılmaz gerçeklerini göz ardı etmeyen, süreklilik ve istikrar sağlayan bir 'en iyi anayasa'nın peşindedir, yoksa olması gereken ama gerçekleşmeyen bir ideal rejimin değil (Günay, 2014, s. 253; Miller, 2009, s. 547). Pratiği aşan bir 'en iyi anayasa' Aristoteles'in gündeminde değildir, aksine onun 'anayasal yönetim' tercihini belirleyen unsur pratik kaygıdır. Aristoteles, krallık ve aristokrasiyi 'en iyi'lerin yönetimi olarak görür ancak pratikte 'en iyi'leri bulmak zordur; bu noktada 'orta yol'u izlemek en akıllıca çözümdür çünkü pratikte 'ortalama iyi'yi yakalamak mümkündür. Böylece iktidar ne çok zenginlere ne çok fakirlere; ne tek kişiye ne de azınlığa teslim edilmelidir, iktidar aşırı uçlar arasındaki makulü temsil eden ortalama mülk sahiplerine, yani orta sınıfa verilmelidir.

Bununla birlikte Aristoteles, iktidarı orta sınıfa mümkün olan en iyi çözüm bu olduğu için teslim eder, yoksa çoğunluğu mutlak olarak kutsamaz çünkü "her zaman çoğunluk azınlıktan daha üstün olacak diye bir kural yoktur. Bazı [durumlarda] bu kesinlikle söz konusu olamaz... Fakat bazı durumlarda kalabalığın toplam bilgeliğinin daha üstün olduğunu kabul edebiliriz" (Aristoteles, *Pol.* 1281b). Tek tek bireyler bazında ele alındığında çoğunluktan her bir kişi, söz gelimi 'en iyi'den aşağıda kalır ancak kolektif müzakere

yeteneğine sahip bir topluluk olarak düşünülduğünde çoğunluk daha iyi ve daha akıllı kararlar alabilir çünkü çoğunluk her bir bireyin bilgi, deneyim ve ferasetinden yararlanarak bunu kolektif bilgi, deneyim ve ferasete dönüştürebilir, oysa 'en iyi' yalnızca kendi bireysel kaynaklarına güvenebilir (Waldron, 2005, s. 146). İşte tüm bu nedenlerden dolayı anayasal yönetim, devletin 'doğru formu'dur; söz konusu orta sınıfın (halkın) iktidarındır; 'mutlak' değil, 'mümkün' olan en iyi yönetimdir.

4. DEVLETİN ÖDEVLERİ

Aristoteles felsefesi bir bütün olarak teleolojik bir evren kabulü içerir; evrendeki her şey bir amaç için vardır (Aristoteles, *Fizik*. II.194a-195b, 198a-b; *Metafizik*. A.982a-993a). Dolayısıyla evrendeki her varlık gibi devlet de bir amaç uğruna vardır ve onun nihai amacı, daha önce de belirtildiği üzere, 'iyi' ve 'yetkin' olana ulaşmak; adil ve mutlu bir yaşamı olanaklı kılmaktır. Bununla birlikte adil ve mutlu bir yaşam, yani hem bireyler hem de kent için erdemli bir yaşam, aynı zamanda maddi koşulları iyileştirilmiş bir yaşamdır (Aristoteles, *Pol.* 1252b, 1280b-1281a, 1282b, 1324a). Başka bir deyişle Aristoteles'e göre gerçek anlamda mutlu bir yaşama erişmek için iyi düzenlenmiş bir devlete ihtiyaç vardır (Durak, 2009, s. 168-169). İşte Aristoteles bu noktadan hareketle devlete, hemen hemen tüm büyük ödevleri yüklemiş ve dahası bu görevleri gerçekleştirecek olan devlet organlarını da tarif etmiştir:

Bir yasa yapıcı, tüm anayasalarda var olan üç kritik noktayı dikkate almalıdır. Bunlardan birincisi birlikte karar almaktır. Ülke için önemli olan her şey burada konuşulur [yasama], ikinci nokta devlet görevlerinin ve yetkilerinin neler olduğu ve kaçır kişiden oluşacakları, yetkilerinin sınırları konularındır [yürütme], üçüncüsüyse yargıdır (Aristoteles, *Pol.* 1297b).

'Birlikte karar alma' ifadesi, bir devletteki en üst karar organına (meclis) yapılan bir göndermedir. Burası devletin iç ve dış politikasının tayin edildiği yerdir; devletin en önemli işleri burada görüşülür. Söz gelimi savaş ve barış kararı alma,

anlaşmalar yapma, müsadere, sürgün, ölüm vb. cezalar ihdas etme, kamu görevlilerinin seçimi ve görevlerini nasıl yürüteceklerini belirleme gibi tüm önemli işlere bir devletin meclisi karar verir. Dahası meclis, tüm kamu işlerini ve görevlilerini denetleme yetkisine sahip olup, iş ve görevlerin icrası bakımından devleti denetler. Diğer taraftan tüm bu işlerde, yani yasama işinde tüm vatandaşlar yetkili olabileceği gibi yasama hakkının belli insanlara veya belli bir gruba verilmesi de söz konusu olabilir; başka bir seçenek ise bazı işlerde belli kişi veya gruplara kısmi yetki vermektir (Aristoteles, *Pol.* 1297b). Aristoteles'in gözünde yasama faaliyeti ve dolayısıyla yasalar bir devletin (kentin) devamlılığı için oldukça önemlidir çünkü işlevsel yasalara sahip olmayan bir devletin kendisini sürdürebilmesi veya iyi yaşama yönelmesi mümkün değildir. Devletin; kendisini korumaya yönelmiş, faydacı işleve sahip ve erdeme hizmet eden yasaları olmalıdır (Swanson, 2019, s. 95). Kısacası bu türden yasaları olmayan veya olsa bile onları, toplumun ortak çıkarı (mutluluğu) adına işletmeyen bir devlet, ne vatandaşlarına erdemli bir varoluş imkânı sunabilir ne de uzun süre ayakta kalabilir.

Devletin ikinci esaslı örgütlenme alanı yürütmedir ve buradaki başlıca unsur kamu görevlileridir. Aristoteles'e göre bir devletin yürütme organında çok sayıda kamu görevlisi bulunur ve bunların, ister seçimle ister kurayla isterse atama yoluyla gelsin, geldikleri görevlerin nitelikleri birbirinden farklıdır. Söz gelimi bir din adamının görevi ile bir komutanın, bir elçinin veya bir habercinin görev niteliği farklıdır. Başka bir deyişle bir devletin yürütme organına düşen görevler, çoğunluğu ekonomi temelli olmakla birlikte, siyasal, askeri, ticari, mali vb. türdendir. Bu nedenle işler için; hangi insanların uygun olacağı, hangi yöntemlerin benimseneceği, hangi yöneticiliklerin kurulacağı ve bu işleri icra edenlerin görev ve yetki sahalarının nasıl belirleneceği önemlidir. Kamu görevlilerinin belirlenmesindeki temel mesele; görevin kim tarafından verileceği ve görevlilerin kimler arasından, nasıl seçileceği sorunudur. Bununla birlikte

Aristoteles'in çözümü, tıpkı yasama organının belirlenmesinde olduğu gibi, çoğulcudur. Kamu görevlilerini tüm vatandaşlar belirleyebileceği gibi vatandaşların belli bir kısmı da belirleyebilir; göreve gelenler tüm vatandaşlar arasından seçilebileceği gibi zenginlik, soyluluk, yetenek vb. bir unsurla öne çıkanlar arasından da seçilebilir; yine tüm bu süreçte atama, kura veya seçim yöntemleri kullanılabilir. Buna göre kimi görevlere herkes kimilerine bazıları gelebilir; kimi görevler için herkes arasından kimileri için bazı gruplar arasından seçim yapılabilir; kimi görevler için atama kimileri için kura kimileri için de seçim yapmak uygun olabilir (Aristoteles, *Pol.* 1299a-1300b).

Bir devletin örgütlenmesi gereken üçüncü alan yargıdır. Aristoteles yargı alanını, yasama ve yürütme organlarının örgütlenme süreci ile benzer bir şekilde inşa eder, bu iki alanın örgütlenme mantığının yargı organı için de uygulanabileceğini düşünür çünkü yargı organının örgütlenmesindeki mesele de yine bu görevleri kimin yürüteceği, görevlilerin nasıl göreve gelecekleri ve hangi konular ile ilgilenecekleri hakkındadır. Söz gelimi mahkemelerde görev alan yargıçların ve jürinin herkes arasından mı, yoksa belli kişiler arasından mı seçileceği konusunu çözmek; göreve gelmeler için seçme, atama veya kura yöntemleri hakkında konuşmak; mahkeme türlerini tespit etmek gerekir. Bununla birlikte yargı organının örgütlenmesinde, diğer iki alanda olduğu gibi, karma yöntemle başvurulabilir ve böylece mahkeme üyelerinin bir kısmı herkes arasından bir kısmı belli bir gruptan seçilebilir; yine bu üyelerin bir kısmı herkes arasından bir kısmı da belli bir gruptan kura, seçim veya her iki yöntemle birlikte belirlenebilir. Diğer taraftan iş, mahkeme türlerini belirlemeye geldiğinde bunları; soruşturma işleri, kamu zararı suçları, anayasaya karşı suçlar, cinayet suçu, memurlar ve vatandaşlar arasındaki anlaşmazlıklar, sözleşme ve özel yükümlülüklerden doğan anlaşmazlıklar, yabancılar ve alışverişle ilgili anlaşmazlıklar şeklinde, ilgilendikleri konuya göre sınıflamak gerekir (Aristoteles, *Pol.* 1300b-1301a).

Aristoteles, devletin görev alanlarına dair yaptığı bu bölümlenme ile kendisinden çok sonra John Locke (1632-1704) ve Montesquieu (1689-1755) gibi filozoflarla esas anlamına kavuşacak olan 'güçler ayrımı' ilkesine temas etmiştir. Bununla birlikte Aristoteles'in temel meselesi, doğal olarak güçler ayrımı değildir (Krş. Ağaoğulları, 2013, s. 356). O, yönetim biçimi nasıl olursa olsun, devleti belli görevleri² fiilen yerine getirmesi gereken bir örgüt veya bu görevler ile vücut bulan bir varlık olarak konumlama peşindedir; "zorunlu görevler yoksa burada devlet diye bir şey olmaz" (Aristoteles, *Pol.* 1321b). Başka bir deyişle Aristoteles için devlet ve ödev ilişkisi yapısaldır; devlet, söz konusu ödev veya görev alanlarıyla birlikte var olmaktadır.

Aristoteles, söz gelimi dış politika ve güvenlik meselesini, bu zorunlu görevlerin başında sayar. Ona göre bir devlet adamı, sadece kendi kentinin iç işlerini değil, aynı zamanda komşu ve başka kentlerle olan ilişkilerini de düzenlemelidir. Ayrıca bir kentin zenginliği başka kentler için başlı başına bir kıskançlık nedenidir, dolayısıyla bir devlet diğer kentlerden gelebilecek tehlikelere karşı politika üretmeli, tedbir almalı; bir tehlike anında işlerini finanse edebilecek servete sahip olmalıdır. Başka bir deyişle bir devlet komşularından bağımsız değildir, varlığını sürdürmek istiyorsa komşularına karşı da tedbirli durmalı; diplomasiyi kullanmalı ancak gerektiğinde kendisini savunmak üzere yeterli askeri güce de sahip olmalıdır, dahası askeri güç sadece sıcak savaş için değil, aynı zamanda düşmanlara karşı caydırıcı bir unsur olarak da gereklidir. Böylece Aristoteles'e göre vatandaşların çıkarı için politika geliştirmek, onlara koruma sağlamak, ülke savunması için tedbir almak devletin asli görevlerindedir ve yine, başta komşu ülkelere nasıl davranılacağı ve onlarla ilişkilerin nasıl yürütüleceği gibi meseleler olmak üzere, tüm bu görevler öncelikle yasama organının işidir (Aristoteles, *Pol.* 1265a, 1267a, 1280ab, 1321b, 1322a, 1325a).

² Atina Sitesi'ndeki uygulamalar için bkz. Aristoteles, *Atinalıların Devleti*, I-LXIX.

Aristoteles'e göre devlet, sadece söz konusu alanlardan değil, aynı zamanda halkın sağlığından, ekonomiden, bayındırlık işlerinden, din hizmetlerinden, adaletten ve eğitimden de sorumludur. Söz gelimi uygun yerleşim yerleri oluşturmak ve temiz su kaynakları temin etmek gibi kamu hizmetleriyle vatandaşların sağlığını korumak yöneticilerin görevidir. Benzer şekilde para ve servet edinmek de devletin görevleri arasındadır, hatta devlet, sadece bu işlerle ilgilenen kamu görevlileri istihdam eder çünkü kentlerin de aileler gibi paraya ihtiyacı vardır. Daha açık bir deyişle devlet, bir bütün olarak mali hayatla (vergi toplama, idari-mali denetim yapma, hazine kurma, kamu mallarını tasarruf etme, alışverişi ve ticareti düzenleme vb. işlerle) ilgilenmek, halkın ekonomik bağımsızlığını garanti etmek durumundadır. Devlet, ayrıca kamu binaları, yollar, surlar, limanlar, suyolları inşa etmek; tarım alanları açmak; ormancılıkla ilgilenmek gibi ülkenin bayındır hâle gelmesi için gerekli olan işlerden de sorumludur. Devletin hizmet alanına, yine din işlerini de eklemek gerekir çünkü kutsal bölgelerin korunması, tapınakların yapımı ve bakımı, kurban törenleri gibi işler devlete aittir (Aristoteles, *Pol.* 1258a, 1259a, 1280a, 1291b, 1321b-1323a, 1330b-1331a). Nihayetinde devlet, bir bütün olarak kamusal fayda üretiminden sorumludur çünkü Aristoteles'e göre bir birey, nasıl mülkiyet olmadan erdemli yaşayamazsa bir kent de yaşayamaz (Swanson, 2019, s. 69).

İç ve dış politika geliştirme, sözleşme ve anlaşmalar yapma, savunma ve güvenlik sağlama, yargı ve ceza infaz sistemi kurma, bürokrasiyi denetleme, hazine ve maliye işlerini yürütme, ticaret ve ekonomiyi düzenleme, imar ve bayındırlık işleri için çalışma, din ve kültür hizmetleri sunma vb. (Aristoteles, *Pol.* 1322b-1323a). Tüm bunlar bir devletin veya 'anayasal yönetim'in yasama, yürütme ve yargı organları çerçevesinde sürdürmesi gereken temel görevleridir. Diğer taraftan Aristoteles'in gözünde devlet bunlardan fazlasıdır; o sadece bu görevleri icra eden bir mekanizma değildir, aynı zamanda vatandaşlarına her yönüyle tam bir yaşam sunmayı amaçlayan ve böylece bireye kendisini manevi

olarak tamamlama fırsatı veren doğal bir varoluştur. İşte Aristoteles'in devlet anlayışına içkin olan bu ideal yaşam perspektifi ona, bir bakıma zorunlu olarak iki önemli görev daha yükler; adalet ve eğitim.

Aristoteles'e göre insanın nihai amacı mutluluktur ve insan; maddi ve manevi iyilikten pay aldığı sürece mutludur. 'İyilikten pay almak' ancak doğru davranışları gerçekleştirmekle mümkündür ve aynı şey, devlet için de geçerlidir; iyi davranan kent mutlu kenttir ve aksi mümkün değildir (Aristoteles, *Pol.* 1323b-1324a). Politik alandaki sorunlar 'iyi'den bağımsız olarak ele alınamaz. Söz gelimi çıkarılması planlanan bir yasa, herhangi bir alanda belli bir 'iyi'yi gerçekleştirmeyi amaçlamıyorsa o yasayı çıkarmanın bir anlamı yoktur (Beyaz-Erkızan, 2012, s. 41). "Peki, bir kentin veya devletin 'iyi'si nedir?" Aristoteles bu soruya, kesin bir dille adalet cevabını verir. Adalet, halkın iyiliğine olan şeydir ve bir toplumda adaletin herkesin iyiliğine olduğu açıktır; tüm toplumlarda iyi bir özellik olarak kabul görülür ve kendisiyle birlikte diğer erdemleri de getirir; bir devletin temelidir ve halk onunla rahat eder (Aristoteles, *Pol.* 1253a, 1282b-1283a, 1323b-1324a). Kısacası bir devlette 'iyi'den kasıt, adil bir yaşamdır; adalet toplumun 'ortak iyi'sidir ve devletin işi, onu topluma egemen kılmaktır.

Aristoteles, adaleti iki ana bağlamda ele alır: Adalet, ilk bağlamda evrensel bir içerikle 'yasaya uygun olan'; ikinci bağlamda ise bir başkasına hakkını verme anlamında ('dağıtma', 'düzeltme' ve 'değiş-tokuş' olarak) 'hakka uygun ve eşit olan' demektir (Arslan, 2014, s. 264-265, 267-268). Daha açık bir deyişle adalet, ilk bakışta yasallık, yasaya uyma ve eşitliği dikkate almaktır. İkinci ve daha özel bir anlamda ise adalet, farklı türleri olan bir hakkaniyet meselesidir. Buna göre dağıtıcı adalet, mutlak eşitliğe uygun olsun veya olmasın herkesin hak ettiği şeyi (uygun payı) alması; düzeltici adalet, vatandaşlar arasındaki alışverişten (sözleşmelerden) doğan zararların giderilmesi; değiş-tokuş adaleti, herhangi bir

takas (karşılıklık) durumunda mutlak eşitlik esasına göre değil, orantılama esasına göre hareket etmek anlamına gelir (Aristoteles, *Nik. Eti.* 1129-1133b).

Aristoteles'e göre adaletin söz konusu formlarından herhangi birinin tecelli etmesi gereken bir yerde göz ardı edilmesi başlı başına sorundur. Bununla birlikte dağıtıcı adaletin tecellisi ayrıca önemlidir. Nitekim hem vatandaşlar hem de devlet için 'en iyi yaşam' erdemli bir yaşamı mümkün kılacak maddi varlıklarla beraber yürüyen yaşamdır. Dahası bir devletteki en önemli işlerden biri zenginliğin nasıl paylaşılacağı meselesidir çünkü bu mesele toplumdaki sorunların temel kaynağıdır. Aristoteles'in çözümü bellidir: Bir ortaklığın pay edilmesinde orantılı adaletin kullanılması gerekir; bir açıdan eşit olanların her açıdan eşit, bir açıdan eşit olmayanların da her açıdan eşitsiz olmasına gerek yoktur. Buna göre mutlak eşitliğe uysun veya uymasın herkes hak ettiği, layık olduğu ödülü almalıdır; hak, onur, para vb. tüm zenginlikler adil bir şekilde, liyakat esaslı dağıtılmalıdır.³ Söz gelimi en iyi flüt, en iyi soydan gelenin veya en zengin olanın değil; en iyi flüt, soy veya zenginlik bakımından geride olsa bile, onu en iyi çalanın hakkı olmalıdır (Aristoteles, *Pol.* 1266a, 1282b-1283a, 1301b, 1324a; *Nik. Eti.* 1130b-1131b). Böylece Aristoteles felsefesi bakımından adaleti, özellikle maddi ödüllerin liyakat esaslı dağıtımını referans alınırsa sosyal adaleti, gerçekleştirmek devletin varoluşsal görevlerinden biridir.

Aristoteles'in devlete yüklediği önemli görevlerden biri de eğitimidir, hatta devlette eğitimden daha köklü bir siyasal sorun yoktur (Pellegrin, 2011, s. 103). Eğitim, daha özel anlamıyla vatandaşların anayasaya göre eğitimi, bir devletin yönetim biçimini korumanın en önemli yoludur. Bir devletin vatandaşları, devletin yönetim biçimine (demokrasi, oligarşi...) göre eğitim almazsa, devlet için en faydalı konular üzerinde anlaşmış olsalar bile, bu devlet eğitim

³ Dağıtıcı adaletin özü, eşit kişilere eşit pay vermek suretiyle dağıtımda adil eylemi tecelli ettirmektir; matematikçilerin deyişiyle 'geometrik' veya oransal eşitliği sağlamaktır (Young, 2009, s. 461).

yetersizliğinden bozulan bir insan gibi bozulacaktır (Aristoteles, *Pol.* 1283a, 1310a, 1334a). İnsan eğitilebilir bir varlıktır ve eğitim faaliyeti, onun sorumluluk bilinci üzerinde dramatik bir belirleyicidir (Şekerci, 2021, s. 520-522). O hâlde bir devletin en önemli işi, gençliğin erdemli eğitimini başarmaktır çünkü sadık bir vatandaş olmakla iyi bir insan olmak, bir bakıma aynı şeydir (Taylor, 2020, s. 114; Zeller, 2008, s. 268). Nitekim Aristoteles devletin eğitim ödevi hakkında şöyle yazar:

Herkes yasa yapıcının ilk görevinin gençlerin eğitimi konusuyla ilgilenmek olduğunu kabul eder. Çünkü bu yapılmazsa anayasa zarar görür. Anayasada eğitim konusuna mutlaka yer verilmeli ve bu iş anayasaya göre yürütülmelidir. Çünkü anayasanın karakteri onun ruhunu yansıtır. Anayasayı yapan odur, oligarşikse oligarşik karakter, demokratikse demokratik karakter belirleyicidir. Her zaman için en iyi karakter en iyi anayasa demektir. Birçok sanat ya da zanaat için hazırlı ve alışma dönemi gereklidir. Erdem için de benzer şekilde eğitim alınması gerektiği açıktır. Kentin sadece bir amacı [iyi yaşam] olduğuna göre eğitimin... özel değil devlete ait bir mesele olması gerekmektedir (Aristoteles, *Pol.* 1337a).

Vatandaşların istenilen amaca ve anayasaya sadık kalmaları amacıyla eğitilmesi toplumsal bir meseledir (Taylor, 2020, s. 115). Bu nedenle devlet, eğitimi bir ödev olarak kabul etmek ve eğitimle ilgili yasalar yapmak durumundadır. Diğer taraftan, nasıl bir eğitim verileceği veya neyin öğretileceği konusu tartışmalı olsa bile, her tür eğitim erdem ve fayda ilkeleri etrafında örgütlenmeli; yasalar ve eğitim sistemi erdemleri elde etmeye yönelik hazırlanmalıdır (Aristoteles, *Pol.* 1333b, 1337ab). Başka bir deyişle eğitim, bireyin tek başına gerçekleştirebileceği bir faaliyet değildir ve dolayısıyla onun topluma ihtiyacı vardır. Dahası eğitimin sistemli ve düzenli bir şekilde sürdürülebilmesi için yurttaşlarının iyiliğini düşünen bir devlet şarttır; programlı ve bütünlüklü bir eğitim sadece devlet eliyle mümkündür. Böylece yurttaşlarını yetkin kılmayı ve iyi bir yaşama kavuşturmayı amaçlayan bir eğitim sistemi kurmak devletin asli bir görevidir (Başok-Diş, 2021, s. 340). Son tahlilde Aristoteles'e göre insan, ahlaki erdemlere ve entelektüel mükemmelliklere sahip olmaksızın mutlu olamaz ancak bunlar

doğal olmayıp, bir şekilde öğrenilmesi gereken niteliklerdir (Destrée, 2013, s. 302-303). Dolayısıyla erdemli ve mutlu bir yaşam eğitime, eğitim de devlete göbekten bağlıdır; böylesine önemli bir iş şansa bırakılamaz, devlet hem bireysel hem de toplumsal 'iyi'nin gerçekleşmesi için eğitimi sahiplenmek durumundadır.

5. SONUÇ

Bu çalışmada, Aristoteles'in *Politika*'sı bağlamında "Devletin gerçek anlamda bir amacı veya ödevi var mı?" sorusu araştırılmıştır. Buna göre Aristotelesçi sistemde devlet, sistemin diğer tüm unsurları gibi, belli bir amaç için vardır ve onun nihai amacı, adil ve mutlu bir yaşamı olanaklı kılmaktır. Dahası bu sonuç, bize devletin rolü veya işlevlerine dair şunu söyler: Devlet, vatandaşlarının mutluluğu için ne gerekiyorsa onu yapmak zorunda olan bir organizasyondur ve iyi düzenlenmiş bir devletin, varoluş amacına aykırı düşen bir işlevi olamaz.

Aristoteles, devleti 'doğal bir varlık' olarak niteler ancak insanüstü bir bağlama konulamaz (Ross, 2020, s. 371), aksine devletin temelini insanı ve onun ihtiyaçlarını yerleştirir; devlet, basit anlamıyla insanın hayatta kalma koşullarını kamusal düzeyde organize eden kurumdur. Bununla birlikte Aristoteles'in gözünde devlet bundan fazlasıdır; devletin, maddi koşulları organize etmek dışında, 'mutlu' bir yaşam inşa etmek gibi esaslı bir nedeni vardır ve o, bu özel anlamıyla bireye ahlaken olgunlaşma veya kendini gerçekleştirme fırsatı sunan bir zemindir. İşte devletin bu ikinci boyutu, Aristoteles'in ahlaki ve siyasal 'iyi'yi benzer bir bağlamda ele aldığını ve dolayısıyla siyaset kurumuna düşen görevin, bu tekil 'iyi'yi 'ortak iyi'ye dönüştürmek olduğunu gösterir.

Aristoteles için devletin rolü açıktır; insanın ihtiyaçlarını karşılayabileceği ve ahlaki yetkinliğe erişebileceği bir düzen tesis etmek. Bununla birlikte bu düzenin hangi yönetim biçimi ile tesis edileceği tek başına bir anlam ifade etmez çünkü esas olan, siyasal rejimden çok toplumun ortak çıkarını gözetmektir. Kamusal

çıkarı (adaleti) gözetmeyen bir devlet, ne tür bir yönetime sahip olursa olsun makbul bir devlet değildir. Dahası makbul bir devlet; yasalara⁴ sahip olmalıdır, bir bakıma hukuk devleti olarak yapılmalıdır, aksi takdirde o, (siyasal, sosyal, ekonomik vb. açılardan) kalıcı ve güven veren bir sistem olamaz.

Aristoteles, devleti insan yaşamının neredeyse her alanına müdahil kılmış; onu güvenlik, sağlık, eğitim, adalet, tarım ve bayındırlık gibi tüm büyük ödevlerden, yani asli kamu hizmetlerinden sorumlu tutmuştur. Devletin, temel kamu hizmetleri yoluyla vatandaşlarının yaşamlarını iyileştirmeye ve zenginleştirmeye çalışması, onun söz konusu varoluş amacı düşünüldüğünde, oldukça anlamlıdır. Öte taraftan devletin, vatandaşlarını ahlaki olarak biçimlendirmeye hakkı olup olmadığı veya bu bir zorunluluksa onlara nereye kadar müdahale edebileceği meselesi başlı başına bir tartışma konusudur. Devlet düzeni ve bireysel özgürlükler arasındaki gerilim, sadece bir tarafın lehine çözüldüğünde öteki taraf bundan çoğunlukla zarar görmektedir; makul bir devlette bu ilişkinin nispeten dengede olması beklenir.

Tüm bunların dışında Aristoteles'in, insanın toplumsal varoluşuna yaptığı vurgu, ayrıca önemlidir. İnsan, ister politik bir canlı olsun ister olmasın, öyle veya böyle bir toplum içinde yaşar ve kendini yaşadığı toplumda var eder; toplumsal varoluş, bu yönüyle bireysel varoluşun ön koşuludur, dolayısıyla toplumun maddi ve manevi devamı esaslı bir meseledir. Nitekim Aristoteles'in devlet organları ve bunların işlevleri üzerindeki vurgusunu, özellikle bu bağlamda düşünmek gerekir; etkin ve verimli kurumsallaşmanın, bir toplumun devamındaki rolü yadsınamaz.

⁴ Aristoteles, esasında yasalar ile insanların birlikte hükmetmesi gerektiği görüşündedir ancak belli türden yasaların insanların takdirinden üstün olması şartıyla. Söz gelimi bir rejimin kendisini sürdürebilmesi için gerekli olan yasaların (bir bakıma anayasal hükümlerin) yerini insanların takdiri almamalıdır (Swanson, 2019, s. 97-98).

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Bu çalışma kapsamında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Destek/Finansman Bilgileri:

Bu çalışmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu çalışma etik kurul kararı gerektirmemektedir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, M. A. (2013). *Kent devletinden imparatorluğa*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Aristoteles. (1975). *Politika* (M. Tunçay, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aristoteles. (2013a). *Politika* (F. Akderin, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Aristoteles. (2013b). *Atinalıların devleti* (F. Akderin, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Aristoteles. (2014). *Nikomakhos'a etik* (F. Akderin, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Aristoteles. (2018). *Metafizik* (Y. Gurur Sev, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Aristoteles. (2019). *Fizik* (S. Babür, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Arslan, A. (2014). *İlkçağ felsefe tarihi: Aristoteles* (Cilt 3). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Balot, R. (2015). The "mixed regime" in Aristotle's Politics. T. Lockwood & T. Samaras (Ed.). *Aristotle's Politics: A critical guide* (ss. 103-122) içinde. Cambridge: Cambridge University Press.

- Başok-Diş, S. (2021). Aristoteles felsefesinde birey ve devlet açısından eğitim meselesi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (45), 337-354. <https://doi.org/10.21497/sefad.944101>
- Beyaz-Erkızan, H. N. (2012). *Aristoteles yazıları: Etik ve politika üzerine*. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Çağıl, A. (2022). Aristoteles felsefesinde biyolojik ve toplumsal cinsiyet anlayışı. *Ağrı İslami İlimler Dergisi*, 5(10), 62-68.
- Destrée, P. (2013). Education, leisure, and politics. M. Deslauriers & P. Destrée (Ed.). *The Cambridge companion to Aristotle's Politics* (ss. 301-323) içinde. Cambridge: Cambridge University Press.
- Durak, N. (2009). *Aristoteles ve Fârâbî'de etik*. Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları.
- Ebenstein, W. (2009). *Siyasi felsefenin büyük düşünürleri* (İ. Özel, Çev.). İstanbul: Şule Yayınları.
- Frede, D. (2005). Citizenship in Aristotle's Politics. R. Kraut & S. Skultety (Ed.). *Aristotle's Politics: Critical essays* (ss. 167-184). Maryland: Rowman and Littlefield Publishers.
- Guthrie, W. K. C. (1981). *A history of Greek philosophy: Aristotle-An encounter* (Cilt 6). Cambridge: Cambridge University Press.
- Güçlü, A., Uzun, E., Uzun, S. & Yolsal, Ü. H. (2003). *Felsefe sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Günay, M. (2014). Aristoteles'in insan anlayışı [Aristoteles Özel Sayısı]. *Cogito*, (77), 248-256.
- Huxley, G. (1985). On Aristotle's best state. *History of Political Thought*, 6(1/2), 139-149.
- İşsevenler, O. V. (2021). *Doğal hukuk sorunu: Aristoteles'in Politika'sı ve Hobbes'un Leviathan'ı*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

- Lang, A. (1886). *The politics of Aristotle: Introductory essays*. London: Longmans, Green, and Co.
- Lintott, A. (2018). *Aristotle's political philosophy in its historical context: A new translation and commentary on Politics books 5 and 6*. London and New York: Routledge.
- Miller Jr, F. D. (2009). Aristotle on the ideal constitution. G. Anagnostopoulos (Ed.). *A companion to Aristotle* (ss. 540-554) içinde. West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Morrison, D. (2013). The common good. M. Deslauriers & P. Destrée (Ed.). *The Cambridge companion to Aristotle's Politics* (ss. 176-198) içinde. Cambridge: Cambridge University Press.
- Newman, W. L. (1887). *The Politics of Aristotle: Introduction into the Politics* (Cilt 1). Oxford: Clarendon Press.
- Parlar, Y. (2021). Aristoteles'in politik ekonomisine dair bir inceleme. *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, 11(4), 1595-1614. doi: 10.18491/beytulhikme.1835
- Pellegrin, P. (2011). Aristoteles (N. K. Sevil, Çev.). P. Raynaud & S. Rials (Haz.). *Siyaset felsefesi sözlüğü* (ss. 99-110) içinde. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Rosler, A. (2005). *Political authority and obligation in Aristotle*. Oxford: Oxford University Press.
- Ross, W. D. (2020). *Aristoteles* (A. Arslan, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Shields, C. (2022). *Aristoteles* (M. M. Gökyüz, Çev.). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Swanson, J. A. & Corbin, C. D. (2009). *Aristotle's Politics: A reader's guide*. London and New York: Continuum International Publishing Group.
- Swanson, J. A. (2019). *The Public and the private in Aristotle's political philosophy*. Ithaca and London: Cornell University Press.

- Şekerci, A. E. (2021). Epistemik öznenin ontik ben idraki: Eğitime metafizik bir anlam kazandırmak. *Darulfunun İlahiyat*, 32(2), 503-530. <https://doi.org/10.26650/di.2021.32.2.1000400>
- Taylor, A. E. (2020). *Aristoteles: Varlık, erdem ve yöntem* (A. Çankaya, B. Şimşek, E. Kar, E. Çağrı Mutlu, F. B. Tatlı & M. Çelik, Çev.). Ankara: Fol Kitap.
- Waldron, J. (2005). The wisdom of the multitude: Some reflections on book III, chapter 11 of Aristotle's *Politics*. R. Kraut & S. Skultety (Ed.). *Aristotle's Politics: Critical essays* (ss. 145-165). Maryland: Rowman and Littlefield Publishers.
- Young, C. M. (2009). Justice. G. Anagnostopoulos (Ed.). *A companion to Aristotle* (ss. 457-470) içinde. West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Zeller, E. (2008). *Grek felsefesi tarihi* (A. Aydoğan, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

The state has an all-encompassing power in almost every field, and this is the main reason for the discussions about its nature. Indeed, questions such as "What is the role or function of the state?", "Does the state have a real purpose or duty?", "What should the state intervene in and to what extent?" are at the center of the discussions on the philosophy of state. The answers to these questions undoubtedly vary depending on what is understood by the state. Moreover, there is no absolute consensus among philosophers on "what is understood by the state"; the answers on this issue are generally distributed between those who advocate absolute statism and those who want to minimize the role of the state (See Güçlü, E. Uzun, Uzun & Yolsal, 2003, pp. 373-374). Therefore, in terms of determining the reason for the existence and role of the state, there are solution attempts based on certain foundations rather than general answers. In this study, *Politics (Pol.)* of Aristotle (384-322 BC) is considered as one of the mentioned initiatives; the state (city-state) and its duties are examined in the context of *Politics*.

The first words of Aristotle's *Politics* point to a standard of virtue common to the individual and the state (Lang, 1886, p. 66). Accordingly, human being is a

being aiming for 'good'; The state is also a community that should aim for the 'best'. According to Aristotle, the state is a community in which the soul can create its activity in accordance with virtue and in which man can realize himself. In other words, 'the state is a community', but it is not an ordinary community, it is also a community oriented towards the 'highest good' (Ebenstein, 2009, p. 38, 39). Aristotle does not ignore the basic elements of a state, such as human existence, land, property structure, security organization, judiciary and political organization, which are the material existence elements of a state, but he does not consider the state to consist of these, because the main purpose of the state is to ensure that citizens live a happy and noble life. In short, the state is not only a community that exists to meet certain needs, it also has a moral mission. Man can reach a perfect moral nature in the correct form of the state, that is, the form that includes 'common good', 'common benefit' and 'justice' (Aristotle, *Pol.* 1280ab-1281a).

According to Aristotle, the state exists to establish a just and happy social order, and therefore it is burdened with duty from the very beginning. The state is a natural existence where people can realize social justice and achieve material and spiritual perfection. This is a natural and purposeful existence requirement of the state; Whatever it is called duty, obligation or function, as a structure with responsibilities, it has a say in many issues such as foreign policy, security, justice, education, health, economy, social welfare and social security. In other words, the relationship between state and duty is structural; The state exists with the duties or areas of duty in question because if there are no mandatory duties, there is no state. Therefore, to develop policies for the benefit of citizens, to provide them with mutual protection, and to take all kinds of measures for the defense of the country; To protect the public's health by choosing clean and correct settlements and providing appropriate public services; dealing with financial life as a whole and guaranteeing the economic independence of the people; constructing public buildings, roads, walls, ports, waterways, dealing with agriculture and forestry; Carrying out religious services such as protecting sacred sites, building and maintaining temples, and performing public sacrifice ceremonies are the basic duties of the state. Moreover, Aristotle adds to all these duties the duties of justice and education. As a matter of fact, according to Aristotle, the basis of the state is justice and the people feel comfortable thanks to justice. Education, just like justice, is among the indispensable conditions for the 'best life' (Aristotle, *Pol.* 1253a, 1265a, 1280a, 1283a, 1321b-1323a, 1325a, 1330b-1331a).

As a result, in the Aristotelian system, the state, like all other elements of the system, exists for a specific purpose, and its ultimate purpose is to enable a just and happy life. The state is a structure that is expected to organize not only the

material but also the spiritual conditions of existence. Therefore, the basic mission of the state is to establish an order where people can meet their needs and achieve moral competence. However, the form of government that will establish this order does not mean anything on its own because what is essential is to look after the common interest of society rather than the political regime. A state that does not look after the public interest (justice) is not an acceptable state, regardless of the type of government it has. Moreover, an acceptable state must have laws, and in a sense, it must be structured as a state of law, otherwise (in terms of politics, social, economic, etc.) a permanent and reliable system cannot be discussed.

Aristotle involves the state in almost every area of human life; he holds it responsible for all major duties such as security, health, education, justice, agriculture and public works, that is, primary public services. The state's efforts to improve and enrich the lives of its citizens through basic public services make a lot of sense when you consider the purpose of its existence. On the other hand, whether the state has the right to shape its citizens morally or, if this is a necessity, to what extent it can interfere with them is a matter of debate in itself. When the tension between state order and individual freedoms is resolved in favor of only one side, the other side is mostly harmed; in a reasonable state, this relationship is expected to be relatively balanced.